

ZA NAŠO DECO

Kako se je izkazal Kovačev Francelj kot detektiv.

Kovačev Francelj je bil učenec 8. razreda osnovne šole. Učil se še ni preslabo, in tudi drugače mu v šoli niso mogli kaj očitati. Pa je imel eno napako. Bil je ves nor za čitanje povesti, a ne navadnih povesti, najmanj onih iz šolske knjižnice, ampak nad vse je čital take povesti, v katerih so nastopali detektivi, t. j. taki ljudje, ki na premeten način zasledujejo zločince ter jih spravijo pred sodnika. V take knjige se je Francelj zaril tako, da je bil slep in gluha za vse, kar se je godilo okoli njega. Čim težavnejše dele je imel detektiv, da odkrije zločin, tem bolj je to ugažalo Francelja.

Njegova življenska želja je bila, da bi mogel postati detektiv, slaven mož, ki bi se ga zločinci bali, a bi ga vsi drugi ljudje spoštovali in hvalili. Silno rad bi bil enkrat poizkusil svoje lastne zmožnosti kot detektiv, pa ni imel zato prave prilike. Ko pa je nekdo v šoli izmaknil županovemu Nacetu žepni nožiček in je sum padel na Gavranovega Miho, ga je Francelj zasledoval toliko časa, da je Miha res nekoč, ko je mislil, da je že vse pozabljeno, privlekel nožiček na dan. To pa zato, ker ga je Francelj tako zvičajno in potuhnjeno prosil, naj mu odreže šibo. Razumeli bodele, da ga je Francelj-detektiv takoj imel za vrat in zadeva se je razvozljal v prisotnosti učitelja, Mihovega očeta, Mihe samega in — bridke šibe.

Francelj je žel mnogo pohvale, a stvar se mu je zdela premalenkostna za bodočega detektiva. Stremel je za večjimi in bolj očitnimi uspehi.

No, želja se mu je izpolnila.

Nekega dne je prišel opoldne iz šole domov. Pri sosedovih je bilo vse narobe. Mati gospodinja je tarnala okrog hiše, češ, da so ji ukradli neznan izumoviči belo kokoš, ki jo je bila na košnji razstavi v mestu za drag denar kupila za pleme.

»Hoje, je skočil Francelj, »to bo kaj zame!«

»Mati sosed, kaj se je zgodilo?«

»Kaj se je zgodilo? Moje lepe bele kokoši, tiste z velikim šopom na glavi, ni več. Vse

smo prebrskali, pri vseh sosedih smo iskali, ni je, pa je ni! Če bi že bila kaka navadna kokoš, pa plemenska je, silno draga je bila, sedaj pa je ni. Joj, joj!«

»Ali si kaj mislite, kdo bi jo bil odnesel?«

»Gostačev Juri, tisti nepridiprav, se je v jutro klatil tod okrog. Če je ni odnesel on, je ni nihče. Da bi ga le zdajle dobila, tega potepuha!«

»Veste kaj, mati sosed? Jaz poizvem, kje je Vaša kokoš. Vem dobro, kakšna je, saj jo sem videl tu vsak dan. Če je še sploh živa, je dobite golovo zopet!«

»Prav, Francelj! Sem že izvedela pri županovih, kako spretno si spravil nožek na dan, ki ga je bil ukradel Gavranov fant. Le kar poskusi! Hvaležna ti bom in ne bode ti žal!«

Francelj je stal sedaj pred veliko nalogo. Dokazati je moral in hotel, kaj zna. Opoldne ni jedel doma skoro nič, čemer se je mati strašno čudila, ker je navadno pogledal kar vsem skledam na dno. A deček se za to ni zmenil. Popoldne se je napolil proti Gostačevi bajti, tam na gozdnem robu. Nikogar ni bilo doma, le pes je sameval pred pragom in se je grel na popoldanskem solncu.

Francelj se je počasi približal psu. Vrgel mu je kosček kruha, po katerem je žival naglo hlastnila.

Sp plazil se je mimo psa, ki se zanj ni kar nič brigal, skozi priprta vrata. Bajta je imela samo en prostor, v katerem je imel Juri združeno vse, kar drugi ljudje porazdele po tolikih sobah. Prvi pogled je pokazal, da kokoši ni tu. Na stropu je zevala odprtina na podstrešje. Prišlo se je gori po pristavljeni lestvici. Francelj je hitro pogledal skozi vrata, če ne bi bil morda kje Juri, potem pa je pogumno splezal po lestvi. V povestih je sicer čital, da so imeli detektivi pri takih nevarnih pohodih revolverje in ročne svetiljke, ker pa takih reči ni bilo, je moralo iti tudi brez njih. Na podstrešju tema, trda tema. Fanta je nekaj stisnilo pri srcu, strah se ga je loteval. A spomin na znane mu detektivske junake mu je dal pogum. Zaradi teme ni mogel stikati po podstrešju, zato mu je prišla dobra misel. Začel je na glas kikirikati in kokodakati v nadi, da se bo kokoš oglasila, če je kje skrita.

Med tem časom je prispel Juri, ki je bil v gozdiču za bajto pobiral suhljad. Silno čudno se mu je zdelo, od kod petelini in kokoši na njegovem podstrešju! Stopil je brž v hišo in je splezal na podstrešje. Francelj se je stisnil v smrtnem strahu za kašto in je čakal, kaj bo. Juri je taval po podstrešju sem

in tja. Ko se je pri tem oddaljil od odprtine, je smuknil Francelj kot veriga po lestvi dol, skočil iz hiše in jo udri v divjem begu proti vasi. Juri je sicer pohitel takoj za njim, a bil je prepočasen. Ko je stopil iz hiše, ni bilo o dečku ne duha in ne sluha. Juri je še dolgo premišljeval, kaj se hoteli dobiti takovi baš pri njem, pri največjem revežu v celi vasi.

Francelj je šele postal, ko je došel v svojem teku prav do županovih in sicer v zadnjo hišo, kjer je dvorišče obdajal precej visok plot. Skočil je čez ograjo in se skril za kurnjak, da ga Juri ne bi našel. Čez nekaj časa je začel gledati okoli sebe, da vidi, kje da je. Pogled se mu je uprl v kurnjak in — lastnim očem ni verjel — tam se je sprehajala bela kokoš s šopom na glavi, tista bela kokoš, za katero je pravkar prestal toliko strahu.

»Kaj, mu je šinilo po glavi, »županovi imajo sosedovo kokoš? Neverjetno, pa vendar vidim, da je ona. Ni dvoma, poznam jo predobro. Županovi torej — glej, glej!«

Še enkrat je pogledal po kokoši, da se ne bi morda varal, potem pa je skočil nazaj čez plot in jo je ubral urnih nog k — sosedovim!

»Mati gospodinja, pojdite z mano k županovim! Radi kokoši je!«

»Kaj, ali si ga našel, tistega potepina? Ali jo je res on? Ne? Kdo pa? Kje je moja belka?«

»Počasi, mati!«, se je oglašil Francelj samozavestno, »vse bodele izvedeli pri županovih.«

»Torej že imajo tatu? Kar pojdiva!«

Oče župan je sedel v božjem miru v svoji sobi, vlekel je iz dolge pipe in modro prebiral dolg dopis, ki ga je bil dobil od oblasti v mestu.

Začuden je vstal, ko sta sosed, ki je Francelj takorekoč padla v sobo.

»Kje je tat?« mu zakliče sosed.

»Kakšen tat?«

»No tisti, o katerem mi je Francelj povedal, tisti, ki mi je ukradel kokoš belke, veste, ono plemensko kokoš z razstave.«

»Kaj pa jaz vem, kje je Vaša kokoš? Ali se Vam meša? Ta pa je res lepa!«

Zdaj je čutil Francelj, da mora nastopiti on. Počasi in važno, kakor je to čital v svojih povestih, je stopil do župana in je prav slovesno rekel:

»Sosed je nekdo ukradel belo plemensko kokoš. Jaz pa vem, kdo je tat.«

»No, kdo pa?« je vprašal župan.

»Vi sami!« je moško del Francelj.

Smrtna tišina je zavladala v sobi, župan

Tako neskončna in neprodirljiva je. Včasih sanjam, da v pustinji umrjem.

— Nespamet! Kako bi mogla priti kedaj v pustinjo?

— Ne vem. Včasih sanjam o tem. In tam je tako velika tema — velika tema. —

Dübell je čutil, kako se Juanita trese. Tudi on je vedel o tej skrivni grozi, ki prevzame ljudi. To je strah, da bo treba na samem umreti, daleč od človeške pomoči in tolažbe.

Masko je nekoliko dvignil in poljubil Juanito.

— Jutri že ni karnevala — je šepetala — in potem.

— Srečala pa se že še bodeva? Ali misliš, da ne?

— Pazil — je začela in ga zaupno tikala. — V dneh karnevala lahko storimo kar hočemo. Štiri dni smo popolnoma proste. Dekleta iz dobrih družin lahko plešejo, s komur hočejo. Štiri dni smo južno-ameriške ženske metulji.

— In potem?

— Metulji — ubogi metulji! Potem nas zapičijo v zelene škatlje. Oh, strašno so pri nas družabne navade. Tako živimo, ko v srednjem veku. Včasih mislim ...

Utihišla je in nekaj časa molčala. Naenkrat se je naprej nagnila in rekla:

— Takoj bomo v mestu. Bolje je, ako tu izstopiš in grem dalje.

— Juanita, tako te ne morem pustiti.

— Bolje je tako za oba.

— Slišiš, Juanita? Sedaj je še karneval. Daj mi priliko, da te še enkrat vidim, četudi za trenutek.

— Za trenutek? Morda bo mogoče. Jaz se vrnem v Capacabano. Ob petih bodi na morskem obrežju. Z Bogom!

Karneval se je bližal koncu. Na vzhodni strani se je začelo svitati in ko se zdani, karneval za eno leto zopet zatone v preteklost.

V bližini Copacabañe je stal na obrežju Dübell. Čakal je, da ura udari pet.

Bom!

Dübell je slišal iz daljave donenje zvona. In potem v velikih presledkih še štirikrat: Bom! Bom! Bom! Bom!

V trenutku je zagledal postavo, ki se je naglo bližala. Razdalja je bila vedno manjša in on je spoznal Juanito. Na obrazu je še vedno imela črno masko.

— Samo zato sem prišla, da te še enkrat vidim — je rekla in se mu ovila krog vratu. — Težko sem se izmuznila, ker so me opazili, ko sva se odpeljala z avtom in me sedaj na vsakem koraku zasledujejo.

— Juanita, to slove naj ne bo za večno! Moram te še videti!

nova knjiga za vas! Brez nje ni nedelje!
"BESEDE ŽIVLJENJA!"
 Naročite ta fanovski molitvenik, ki stane 22 Din, v usnje z zlato obvezo pa 30 Din v Tiskarni sv. Cirila v Mariboru.

Fantje

je bulil v fanta, soseda pa v njega. Prvi je začel župan:

»Veš, ti paglavec, ko bi jaz ne bil tako mirne duše, bi se ti že zdavnaj znašel sredi ceste tam zunaj. Tako pa te le vprašam, kaj to vse pomeni.«

»Pred četrto ure sem videl sosedino kokoš tam v kurnjaku na Vašem dvorišču.«

Dekla se je prikazala na vratih.

»Pojdita s fantom in prinesita sem tisto belo kokoš iz kurnjaka! Le idi, da boš sam navzoč!«

Francelju se je vse bolj dozdevalo, da se stvar suče zanj nič kaj ugodno. Kakor polit maček je šel z dekle in kmalu sta bila oba spet tu.

»Zdaj pa, se je obrnil župan k sosedi, »le pogledajte, ali je to Vaša kokoš!«

Soseda je takoj rekla, da ni, ker ima ta v belem šopu na glavi par črnih peresc, kakršnih njena nima. Nato je dekla s kokošjo zopet odšla.

»Tako, zdaj pa še povejte temule fanteku, odkod imam to kokoš!«

»Z razstave sem prinesla dve skoro povsem enaki kokoši. Eno imate Vi, drugo pa sem imela jaz, pa je zdaj ni več. Tu pri Vas seveda ne more biti.«

Francelj je začel gledati, kam se more skriti. Uvidel je, kako neumnost je napravil v svoji gorečnosti.

Tedaj pa je nekdo potrkal na vrata. Vstopila je sosedina dekla, veselo se smejoč.

»Mati gospodinja, belko imam!«

»Res? Kje pa je bila?«

»Naročili ste mi bili, naj prinesem dimki, ker ima teleta, najboljšega sena. Zlezla sem na svisl, prav tja vzadi nad prešo. Ko sem izpulila šop sene, sem videla v senu odprtino in v njej je sedela naša belka na kupu jajec in je valila. Skrivalj jih je bila nanesla, mi smo pa vsi mislili, da sploh ne nese.«

»To pa moram takoj videti. Z Bogom, gospod župan! Nič ne zamerite! In zunaj je bila.«

Župan in Francelj sta bila sama.

»Kaj bi pa zdaj s teboj, da bodeš pomnil, kdaj si me imel za tatu? Kako si pa prišel v to kokošjo zmešnjavo?«

Francelj je videl, da je najbolje, če pove vse od kraja, od čitanja detektivskih povesti pa do odkritja. Županovo lice je postalo čim dalje bolj vedro.

»Ali nisi tudi čital, da mora biti detektiv svoje stvari prav siguren, preden komu kaj očita?«

»Da, to že! Čital sem pa tudi, da se najboljši detektivi včasih zmotijo!«

»Dobro si povedal. Naj bo za enkrat. Kar beži!«

Francelj jo je ubral proti domu. Sram ga je bilo. Kaj bo, če kdo kaj o tem izve! Par dni si skoro ni upal z nikomur govoriti. V šoli je sedel nenavadno mirno, da ga je učitelj parkrat pohvalil. Francelj pa je skrbno vlekel na uho, kaj ljudje govorijo. Ali čudno! Nič ni bilo slišati. Soseda ni govorila, župan pa tudi ne, deček pa še manj. Tako je vse vkup zaspalo. Pač, nekdo je govoril! Gostačev Juri je pripovedoval vsakomur, kdor ga je hotel poslušati, da je zasačil tatu na svojem podstrešju, da se mu je pa po divjem boju izvil iz rok in tako hitro zbežal, da ga ni mogel dohiteti, niti ni mogel videti, kdo da je bil. Ko so ga pa dražili, zakaj ni prijavil orožnikom, kaj so mu tatovi iz blagajne na podstrešju pobrali, je nejevoljen utihnil in on...

Kaj vemo o solncu.

Solnce je vir življenja. Brez njega ne bi moglo biti na zemlji živega bitja. Ali bode solnce svetilo na vse veke? Ne, to ni mogoče. Ohlaja se polagoma, kakor vsako vroče telo. Nekega dne bo solnce izgorelo, mrzlo telo bo in s tem bo moralo prestat tudi življenje na zemlji, če ne bodo ljudje do tedaj našli drugih virov za dobavo toplote. Kdaj se bo to zgodilo? O tem so pametni ljudje čisto premišljevali, pa seveda ne vedo točnega odgovora, ker je vse to v božjih rokah. Pravijo, da bo solnce nekaj milijonov let še prav lahko svetilo in grelo. Torej se nam še ni treba bati prav nič.

Solnce je oddaljeno od nas kakih 150 milijonov km. To je tako veličanska oddaljenost, da prihaja svetloba, ki vendar preteče v vsa ki sekundi 300.000 km, od solca na zemljo šele v 8 minutah in 18 sekundah. Ako bi na zemlji izprožili top, bi zvok prispel do solca šele v 14 letih in 6 mesecih.

Solnce na zemljo silno pripeka. To čutimo poleti zlasti v južnih naših krajih. Kako vroče šele mora biti na solncu samem! Izračunali so, da bi tam moral kazati toplomer 3000 do 5000 stopinj toplote. Pomisliti je treba, da je površina solca nad 10.000krat večja od površine naše zemlje. Vsa solčna toplota pa ne pride do nas, ampak le silno majhen del, namreč samo blizu 3000milijonski del in še to malo na zemljo tako mogočno učinkuje.

Solčna svetloba je najjasnejša svetloba. Ako bi hotel zemljo umetnim potom toliko razsvetliti, bi potrebovali na vsakem kraju okoli 300.000 sveč.

V novejšem času ljudje čimdalje bolj mislijo na to, kako bi izrabili solnčne žarke namesto kuriva, ker bo seveda kuriva (drvi in premoga) na zemlji vedno manj. Poskusili ste že golovo prežgati s kako lečo kos papirja. Morda ste bili celo tako radovedni in ste poskusili učinek najprej na roki, dokler vas ni žarišče prav pošteno na koži speklo. Učenjaki so napravili veličanske leče, ki zamorejo povzročiti toplote nad 1000 stopinj, torej jako izdatno vročino. Dobljena toplota lahko segreva kako tekočino, katere para potem goni stroje za dobavo elektrike. Električna pa daje luč in toploto. Solnčni žarki delajo zastoj — seveda samo tedaj, ko solnce sije, kuriva za stroje ni treba, tudi drugih stroškov ni mnogo. Ko bodo taki stroji še bolj izpopolnjeni, človek ne bo več odvisen v toliki meri od kuriva, ki mu ga daje naša zemlja.

Za smeh.

Ciganka je rekla: »Ko bi imela toliko masti, kolikor nimam moke, bi si izposodila ponev in bi spekla pogačo.« — Njen prvi sinček je pristavil: »Jaz bi odnesel v peč, da se izpeče.« — Drugi sinček pa je kazal z rokami, kako bi trpal pogačo v usta in je zaklical: »Tako bi jaz potem jedel!« — Ciganka pa, njiju oče, je udaril mlajšega sinčka po glavi, rekoč: »Počasi! Čemu siliš naprej? Kaj bi ti rad vse sam pojedel?«

Učitelj: »Janezek, povej mi kaj o Starih Slovanih!« — Janezek molči. — Učitelj: »No, kakšne lastnosti so imeli? Kakšni so bili?« — Janezek: »Stari so bili.«

Štric je prinesel Tončku konjička, a Tonček se ni nič zahvalil. Mati: »Tonček, takoj reci hvala, ti neolikanec!« — Tonček: »Hvala, ti neolikanec!«

»Mirkec, koliko je 7 + 3?« — »Dvanajst!« — »Ni res, pomisli bolje!« — »Trinajst!« — »Ne!« — »Petnajst!« — »Tudi ne! 7 + 3 = 10.« — »O, kaj še! Dobro vem, da je pet in pet deset, ne pa sedem in tri!«

Naloga. Nekemu gospodu se je sanjalo, da je z ženo in otrokom v majhnem čolnu sredi razburkanega morja. Valovi so prihajali že vedno večji, pretila je nevarnost za čoln in za ljudi. Gospod je naposled uvidel, da čoln ne more več prenašati teže vseh treh oseb. Zdaj je nastalo zanj strašno vprašanje, ali naj skoči on sam v vodo, ali naj vrže vanje ženo ali otroka. Vsi trije na nobeden način niso mogli ostati v čolnu, rešitve pa ni bilo od nikoder. Kaj bi ti storil v takem groznem slučaju, kaj bi svetoval? (Odgovor pride prihodnjič.)

Dekle ni odgovorilo in je naslonilo glavo na njegovo ramo. Naposled je Juanita dvignila glavo.

— Mogoče se še bova videla. Ne vem za gotovo — možnost pa je dana. Ali mi obljubiš nekaj?

— In sicer? — je previdno vprašal Dūbell.

— Da vedno prideš, kamorkoli ti naročim?

— To ni malenkost. — Tiho je zažvižgal. — Ako bo mogoče, pridem.

— To sem pričakovala od tebe — je preprosto odgovorilo dekle. — In da me popolnoma ne pozabiš, prosim, sprejmi to od mene.

Dūbell je čutil, da mu je stisnila v roko v papir zaviti majhen okrogel predmet.

— Spomin — je razlagalo dekle. — Po solnčnem vzhodu ga več nočem nositi. Glej tje!

Dūbell se je ozrl v pokazano smer. Na lukso Rio je že rudela jutranja zora. Dūbell je še enkrat poljubil dekle.

— Čakajo me. Iti moram — je rekla Juanita.

Odrzela je. Dūbell je gledal za njo, dokler ni izgubila. Potem pa je odvil zavitek in je našel v njem pol pole papirja in majhen nakit, kakršnega navadno ženske nosijo na verižici krog vratu. Na papirju je bilo par besed:

»Ko se solnčni žarki dotaknejo Asucinega vrha, metulj umre. Obdrži to za spomin!«

Gledal je nakit. Dasi je bil majhen, vendar zelo lep. Zlat medaljon in je predstavljal mačko. A čudno brez enega ušesa.

IV.

Betka in Las Casas sta stala na krovu, ko se je Dūbell vrnil eno uro pred odhodom »Gebrie«. Kakor je napovedal, je bila v luki neznosna vročina in potniki so komaj čakali, da bi odpluli.

— Si se dobro zabaval? — je vprašala Betka, ko je Dūbell pozdravil.

— Izvrstno!

Betki je bilo žal, da ni ostala v mestu. Gotovo bi se bila tudi ona dobro zabavala.

— Kaj si delal? Si igral v kazini?

— Ne. Copalabani sem sicer bil, a nisem igral.

— Slišala sem, da imajo tam krasne plesne dvorane?

— Tako je. A pleše se večji del machiche. Ni podobno našim plesom, a je prijeten ples.

— Kaj znaš machiche plesati? — je vprašala Betka osuplo, ker na ladji Dūbell ni obiskoval plesne dvorane.

— Nekoliko — je dejal Dūbell počasi, ko da se sramuje.

Dalje prih.

Ve morate imeti knjigo
"KADAR ROŽE CVETO"
Naročite jo v Tiskarni
sv. Cirila v Mariboru.

Dekleta